

դէպ անհուն կորուստներ տածելով հան-
գերս, իստ լիզուաւ ձաղկած է անոր պա-
կասութիւնները: Կծու յօգուածներով ուղած
է ցնցել անոնց օտարախրութիւնն ու հանդէպ
հասարակական գործոց ունեցած անտար-
բեղութիւնը: Խնայած չ'է նաև կղերին, ու-
րոնց ամէն բան իրենց ձեռքին մէջ կեն-
դրանցարկելու գրութեան դէմ ծրագ ու գոր-
ծած է:

Կրօնը կղերին, իսկ հասարակական գոր-
ծերը աշխարհականին. ահա իր գաւառու-
թիւնը, իր սկզբունքը և իր կէտ նպատակին:
Ձերմ պահպանողական, տոհմատէր և Մխի-
թարեանց աշակերտ չ'էր ուղեր որ Գաթօլիքու-
թիւնը խղզէ տոհմային ծէսերը, արարողու-
թիւններն, ու լիզուէ:

«Գաթօլիքութիւնը եթէ զմեզ պիտի կու-
տայ, պատճառը մեր մէջ փնտռելու է, գրած է
Սէտալի Հանպօլէթի մէջ. Մեքելը, Մար-
տին, Խալախ և Ասորին կաթօլիք կ'ըլլայ,
բայց նորէն չի փոխուի և վրայ չի տար իր
ծէսը»: «Կարճ միջոց մը կայ, կը գրէր ու-
րիշ աթիւ և տարբեր հանգամանաց մէջ,
կրօնական ուղղութիւնը թող առ այժմ Գոլէն-
ցիներուն մնայ, բայց Դպրոցները մնան Մխի-
թարեաններուն ձեռքը և հասարակական գոր-
ծերը՝ աշխարհականներուն: Կէս պար թող
շարունակէ այս գրութիւնն, այն ատեն կը
տեսնէք սա ափ մը հայ Գաթօլիքները, ու-
րոնք Տէրութեան հաւատարիմ հոյատակներն
են և կը գերազանցեն իրենց՝ մրցակից-
ները»:

Վարդան Բաշա առաջին անգամ քսանա-
մեայ պատանի մըն էր ամուսնացած ժամա-
նակ, իր երկու անգամ կնքած ամուսնու-
թիւններէն ընդ ամէնէն 10 զաւակ ունեցած
է, իրենք միայն ողջ են:

Վարդան Բաշայի մահը տեղի ունեցած
է 1879 Մարտ 28, Աւագ Ռուբիթ օրը:

Ձանազան արտաքին և ներքին զբաղվու-
թիւններ, արկածներ և մահաւանդ մտաւորա-
կան չափազանց աշխատութիւն մ'ընկնեցին
անմահ խմբագիր Բաշան, որուն կենսքը եր-
կարելու համար ի զուր գերմարդկային ճիգեր
ըրին փէշախմբիեան, փէշաթիպեան և խո-
րասանճիեան բոլիշները:

Թշկական ամէն զեղ և դարման անու-
գուտ եղաւ:

Յուդարկաւորութիւնն հիւղեցական մեծա-
շուք փառաւորութեամբ տեղի ունեցաւ, մաս-
նակցութեամբ Եպիսկոպոսներու, բազմաթիւ
Վարդապետներու, կառավարական բարձրա-
տիճան Գաւուռ, հայ և օտար խմբագիրնե-
րու և ժողովրդեան խումն բազմութեան:

Վարդան Բաշա թաղուած է Շիշլիի Հայ
Հոռմականաց Գերեզմանատունը. տարիներ
հոն մնաց գրեթէ ամենէն մոռցուած և առանց
շիրմի:

2—3 տարիէ ի վեր կրցաւ վերջապէս իր
որդւոյն շնորհիւ ունենալ իրեն վայելուչ մա-
հաշիրիմ մը:

Ամէն անգամ որ այդ Գերեզմանատան
այց ելլեմ, չ'եմ կրնար անտես ընել այդ
հանգստարանն և չ'եմ կրնար չի կրկնել
թէ՛րճմանը էֆքեարի հետ. «Մեքք որ այս-
պիսի կատարեւորարեանց Գաւնը՝ մահը մեր
ձեռքէն շտափաւեց տարաւ»:

Թէ որչափ Վարդան Բաշայի մահը ան-
փոխարինելի կորուստ մըն է մահաւանդ Հայ-
Հոռմական Հասարակութեան համար, յայտ-
նի է հետեւեալ երկու ոտանաւորներէն գտ-
ւոնք՝ իր յուշարար յիշատակ՝ կ'ընդօրինա-
կեմ թէ՛րճմանը էֆքեարի 528 և 532
թիւերէն:

Յ. Ա.

ԵՂԵՐԳ Ի ՄԱՆ ՎՍԵՄԱՇՈՒՔ

ՎԱՐԳԱՆ ՊԵՅԻ

Լուր բօթաբեր հնէնց յանկարծ գիշերով,
Մինչ փթորիկն յուզէր զերկին և ըզծով, 11
Վարդան Պէյի գուժեալ դաժան լուրն ըլլաւ
Յազգն ընդհանուր աշխուժեալ տիբը ահ:

Մինչ դէր զըրէւ, ըզբարեկամ միւսն հնծէր,
Թախծալից ամպ պատէր սըգով շատ աշեր,
Իս զերկոսին միանգամայն ուղաջից:

Ոչ մտաւայաց ըզբարեկամ և զորիւ:

Մերթ ի սրբօք, մերթ առաւանդօք իւր աղքատի,
Լեւալ էր Ալզիս արդարաւանջ դատաւոր:
Գիշ են նախա՝ սրք ի փակել զամբասին, 11
Գարուց ի դարս անմահ գործօք կը յեշտին:

Ո՛հ Արդաանայ յիշատակն մէ մեռանի,
Դափնեաց անմահ զըլուխն ալ է արժանի .
Գործք իւր իրեն մարթին կանգնել մահարձան,
Թէ ապերախտ աշակերտք իւր զըլանան:

Թէ աշուճութեան, միանգամայն իւր ազգին,
Հաւատարիմ, ձօնեց զգրի իւր անգին .
Երախտապարտ թշուառացեալն Հայաստան,
Ողբալով միշտ, յիշեացէ քեզ ս՛կ Արդան:

31 Մարտ 1879.

ՍԵՊՈՒՃ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԵՂԵՐԳ Ի ՄԱՀ

ՅՈՎԱԼՖ ՎԱՐԳԱՆ ՊԵՅԻ

Թըշուառ պանդուխտ որ 'ի քընար յոգնա-
տըխուր լալագին
Ընդ հովանեաւ ծառոյդ նըտեալ զո՛ երգես դու
'ի չիբին:

Թէ գոյժ դու տառ չարաբաստիկ ազգիդ Հայոց
բօթաբեր,
Աղէ՛ տառ թէ զի՛նչ նոր վերս յաւել վերացս
երկնից Տէր:

Ձանազորոյն ճառակազիր լալ ես պարտիմ Հայ-
կազանց

Ըղբերեալ ազգ ողբալ է անկ . ընդ առեակօք
սեւազգեաց,

Մինչ խըղայ Յոյն, խընդայ Ըսլավ, խընդայ
եւ ազգ խուժողուն:

Հիքացելոցս լալ է բաժին, մեզ բուռանի տա-
տասկ փուշ:

Ընդ թարմ հողով որ սառ հանգչի ըզմեծ վար-
դան ես ողբամ

Որ իւր մահուամբ եթող ըզմեզ ըզպանդուխտըս
անխընամ:

Սուգ առին Հայք սեւ տմպ պտտեաց մեր զԱշ-
խարհին հորեզան:

Լացին բընկէք, լացին օտարք ըզհայազգի մեր
Տանդուն:

Որ երբեմն վասպուրական մահահամբոյր է
զաշուն

Մեծահըռչակ Մամիկոնեան կացեալ պաշտպան
աշխարհին:

Արեւբար պատերազմեալ ընդ վառ Պարսիկ
մուկդին,

Անկառ անշունչ գետնաթաւալ է փըրկութիւն
բւր տահմին:

Անուանակից անմահ Քաջին և Դիւցադին բախ-
տակից,

Վեհ քան ընեա ի զըրական ի յասպարէզ ճըռ-
նակից:

Մինչ յետին շունչ զո՛նեաց Ազգիս զաշխա-
տութիւն անխընայ,

Անմահ կացոյց զիւր անուռ քան զանտիական
Պարբա:

Իմաստասերդ քան ըզՄուղոն, զօրէնըսդին Ա-
թենեան,

Ջինչ փոյթ է քեզ թէ Հայկազունք ըզմահար-
ձանդ զըլանան:

Թառամեցան աշխարհակուլ ինքնակալաց դափ-
նեայ պսակք:

Մարմարալէն զարձան քաջաց քակտեալ տա-
րաւ ժամանակ:

Ձ'են մահարձանք շքեղակերպ, երկնաբըլաց
ոչ նոճիք:

Որ խօսեցան ընդ երկրագունդս քոյժ անմե-
ռաց երախտիք:

Երախտագէտք կանգնեցան քեզ ի խորս ողբ-
տից մահարձան

Անխախտելի յամենակուլ ժամանակէ յաւի-
տեան:

Ընդ պանդըխտին և ես խառնեմ զիմ արտա-
սուռ թախտազին:

Բազմադիմի քոց խընամաց զինչ տըրիտուր
թանկազին

Հատուցանել եղէց կարող քոյժ աշակերտ ա-
նարձան:

Հանապազորդ ընկալ մի չիթ զիմ արտօսըր
մեծք Վարդան:

7 Ապրիլ 1879.

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՐԳԱՆ

